Wstęp

Kolejny, czyli 10, tom serii Warsztaty z Geografii Turyzmu jest pierwszą z publikacji przygotowywanych na VII Kongres Krajoznawstwa Polskiego pod hasłem „Krajoznawstwo wobec tradycji i wyzwań współczesności”, organizowany przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze wspólnie z Instytutem Geografii Miast i Turyzmu Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego. Kongres miał się odbyć w 2020 r. w Łodzi, jednak w związku z zaistniałą sytuacją epidemiologiczną przeniesiono go na 2022 r. Obecnie trwają natomiast prace nad zaplanowanymi wydawnictwami, wśród których znajdują się kolejne tomy Warsztatów z Geografii Turyzmu oraz roczniki czasopisma „Ziemia”.

Idea organizacji kongresów krajoznawczych zrodziła się w okresie międzywojennym. Po latach zaborów i utraty państwowości widziano w krajoznawstwie jedną z dróg do odbudowy i utrwalania tożsamości narodowej. Organizatorem pierwszego Kongresu było Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, a następnych Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Kongresy odbywały się kolejno w: Gdańsku (1970), Płocku (1980), Opolu (1990), Gnieźnie (2000), Olsztynie (2010). Charakterystyczne dla tych wydarzeń jest powiązanie idei krajoznawczych z aktualnymi problemami społecznymi, budowanie więzi emocjonalnej z ziemią ojczystą, wychowywanie młodego pokolenia w duchu nieprzemijających wartości.

Na VII Kongres Krajoznawstwa zgłosiło się przeszło 120 osób, nadesłano ponad 80 różnych opracowań, które zgodnie z założeniami Kongresu podzielono na cztery bloki tematyczne:

- krajoznawstwo wobec przestrzeni;
- krajoznawstwo dzisiaj – nowe czasy, nowe formy, nowe pokolenia;
- z przeszłości w przyszłość – krajoznawstwo wobec współczesnych odniesień kultury;
- krajoznawstwo wobec nauki i nauczania.

Niniejszy tom Warsztatów z Geografii Turyzmu jest w pewnym sensie pokłosiem przygotowań do Kongresu, zawiera bowiem siedem wybranych referatów, które zostały przygotowane przez pracowników kilku polskich uczelni wyższych i miały być wygłoszone podczas obrad. Nadesłane materiały są poświęcone zagadnieniom ochrony krajobrazu i krajoznawstwu.

Monografia ta składa się z trzech części. Pierwszą, zatytułowaną *Krajobraz*, otwiera artykuł S. Bernata pt. *Krajobraz jako przedmiot doświadczenia w geografii i krajoznawstwie*. Autor porusza kwestię percepcji krajobrazu, jego doświadczenia i postrzegania przez człowieka, m.in. na podstawie odczuć zmysłowych (wzrokowych, słuchowych i zapachowych). Zdaniem badacza przyjęcie humanistycznej, typowej dla krajoznawstwa, perspektywy w geografii jest elementem wzbogacającym tę dyscyplinę i ułatwiającym proces jej społecznej percepcji. Kolejny artykuł – *Audyt krajobrazów Polski: geneza i oczekiwania* T. Chmielewskiego – związany jest z akcją, którą nasz kraj zobowiązał się przeprowadzić w wyniku przyjęcia *Europejskiej Konwencji Krajobrazowej*. Praca stanowi interesujący punkt wyjścia do dyskusji na temat oczekiwań społecznych, dotyczących jakości krajobrazu i oceny zachodzących zmian. Autor tekstu zwraca także uwagę czytelników na silne i szybkie przekształcanie krajobrazu przez człowieka, często bez względu na wywoływane skutki ekologiczne, kulturowe i społeczne. Część pierwszą zamyka artykuł R. Sobolewskiego pt. *Rola dendroflory we wzbogacaniu walorów krajoznawczych obszarów zurbanizowanych*, w którym autor postrzega drzewa jako ważny element terenów zurbanizowanych, wpisany w historię i krajobrazową przestrzeń naszych miejscowości.

Część druga tomu, zatytułowana *Krajoznawstwo*, składa się z czterech artykułów. D. Ziarkowski w pracy pt. *Krajoznawstwo i historia sztuki – wspólne początki*, sięgając do czasów antycznych, ukazał genezę historii sztuki i krajoznawstwa. W syntetycznej formie przedstawił ich wzajemne powiązania na gruncie europejskim, również w następnych okresach historycznych. Bardzo wnikliwie zanalizował proces kształtowania się ruchu krajoznawczego na rozdartych zaborami ziemiach polskich, równolegle opisując formowanie się historii sztuki z prowadzonych do tej pory badań starożytnych. *Zasoby dziedzictwa kulturowego małych miast w Polsce i ich znaczenie w krajoznawstwie* przedstawiły A. Kwiatek-Sołtys oraz M. Bajgier-Kowalska. Małe miasta, ich układy urbanistyczne i zasoby dziedzictwa kulturowego są często dużą atrakcją krajoznawczą, jednakże wydają się niedocenioną wartością, mimo iż zostały wpisane do

rejestr zabytków. Ks. M. Ostrowski swój tekst *Przewodnictwo w sakralnych obiektach* określił skromnie jako zbiór postulatów dla przewodników oprowadzających turystów po obiektach sakralnych. W rzeczywistości artykuł stanowi głęboką refleksję nad zjawiskiem „neurozy turystycznej”, współczesnej formy zwiedzania, która nie uwzględnia możliwości percepcyjnych turystów. Autor zaznacza, że kościoły nie są martwymi muzeami, a obrzędy w nich odprawiane nie stanowią tylko „religijnego teatru”. Są to miejsca trwającego i rozwijającego się religijnego życia. Przewodnicy oprowadzający turystów po tych obiektach powinni służyć w odkrywaniu ich właściwego sensu istnienia poprzez odpowiednie objaśnienie znajdujących się w nich obrazów, symboli i celebrowanych obrzędów. Na podstawie przeprowadzonej analizy działalności polskich muzeów przyrodniczych zlokalizowanych w miastach, autorki M. Kordowska i S. Kulczyk w artykule *Natura dla mieszczucha – rola miejskich muzeów przyrodniczych w popularyzacji i edukacji przyrodniczej* stwierdziły, iż zbiory tych jednostek odnoszą się do profilu prowadzonych prac badawczych, nie uwzględniając zasobów lokalnego środowiska przyrodniczego. W muzeach popularyzowana jest przyroda, poprzez wykorzystanie w tym celu znajdujących się tam zbiorów, m.in. podczas lekcji muzealnych lub warsztatów przyrodniczych, co bardziej służy rozwijaniu wiedzy ogólnej niż poznawaniu środowiska przyrodniczego w bezpośrednim otoczeniu. Omawiany artykuł zamyka część zawierającą referaty, które miały być wygłoszone na VII Kongresie Krajoznawstwa Polskiego w Łodzi. Pozostałe wybrane teksty będą zamieszczone w kolejnym tomie Warsztatów z Geografii Turystyki.

Ostatnia część tomu, zatytułowana *Turystyka*, zawiera pięć zróżnicowanych tematycznie tekstów przygotowanych przez pracowników i doktorantów różnych uczelni wyższych. Artykuł J. Pietrzak-Zawadki – *Drzewa-pomniki przyrody jako element produktu turystyki kulturowej* – stanowi prawdziwe kompendium wiedzy o zabytkowych drzewach w Polsce. Z kolei J. Zawadka i J. Pietrzak-Zawadka w pracy *Motywacja, preferencje i oczekiwania turystów uczestniczących w spływach kajakowych na Wkrze* podejmują wątek psychologicznych aspektów aktywności turystycznej. Problematykę rozwoju turystyki zrównoważonej na obszarach chronionych na przykładzie Portugalii i Stanów Zjednoczonych przedstawił P. Majdak. Paradygmat zrównoważonego rozwoju, ale na przykładzie hotelarstwa, poddała analizie A. Jurczuk. Część trzecią tomu zamyka artykuł A. Koźłowskiej *Kuchnia regionalna w gastronomii hotelowej na przykładzie Poznania*. Jak wiadomo, poznawanie ma charakter wielozmysłowy, a więc obejmuje również sferę kulinarną danego regionu.

Niniejszy tom Warsztatów z Geografii Turyzmu jest pierwszą z publikacji zaplanowanych na VII Kongres Krajoznawstwa Polskiego. Zawarte w tej książce artykuły – różnorodne pod względem treści, napisane przez doświadczonych pracowników kilku uczelni wyższych – spełniają warunki dobrego poziomu naukowego, nawiązują w pewnym stopniu do idei poprzednich Kongresów, wnoszą do krajoznawstwa istotne wątki poznawcze i są interesującym elementem krajoznawczej edukacji.

Józef Partyka i Janusz Zdebski